

ЗНАЧЕННЯ ЖІНОЧОЇ ТВОРЧОСТІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ

Зародженням жіночої літератури у Росії вважають 70-ті роки XIX століття. Позитивне ставлення до літераторів жінок з боку чоловіків сприймалось досить поблажливо, адже воно не сприймалося серйозно, а лише як жіноча забаганка, як каприз, і більшість жінок ні на що не претендували, “поддерживали и развивали в своих текстах милые сердцу мужчине мифы и стереотипы женственности (второсортность, слабость, чувствительность, зависимость...” [1, с. 4]. Жінка, залежна від чоловіка, від думки суспільства, від епохи, в якій вона живе, не могла поставити себе на один щабель із чоловіком, навіть спробувати показати свою перевагу над чоловіками, а тим паче почати писати, що було прерогативою чоловічої роботи.

Отже, кінець XVIII – початок XIX століття характеризувався ставленням критиків до творчості жінок-авторок як позитивного, так і з негативного боку. Наприклад, Ю.М. Лотман відзначає, що Карамзін сприймає жінку в 2 її проявах “Во-первых, это педагогическая литература для детей, во-вторых, литература чувства, посвященная любви. Кроме того обе они отличаются интимностью – предназначением для узкого круга” [2].

Все сказане дає змогу зробити висновок, що критики все ж не вбачають у жінці того письменницького кладу, який є у чоловіка - автора. Жінка має призначення тільки виховувати дітей і займатися домашнім господарством. А якщо вона і пише, то її творчість не поширюється серед багатьох читачів, бо творчість її має інтимний характер, тобто максимум, на що претендує жінка – це читати твори своїм рідним та друзям сім'ї. Саму спробу друкуватися, навіть не стільки займатися писемницькою справою, критики ставлять перед жінками у нарікання: жінка повинна сидіти вдома, слухати свого чоловіка, доглядати і виховувати дітей. Але їй цього замало! Вона хоче вийти зі своїми творами до людей, розкрити своє “я”, тим самим підштовхуючи свого

чоловіка на ганьбу. Але ж можна було б сидіти вдома і писати “дурненькі” романи для задоволення своїх потреб у літературній справі.

Слід сказати, що захоплення обізнаністю та ерудованістю жінок, їхніми творами та заявою про себе як про письменниць та поетес романтичних настроїв, у більшості випадків зіштовхувалася із недовірою, не бажанням бачити жінку - літераторку із чоловіком - автором. Саме тому, деякі із письменниць припадали під крило відомих та впливових критиків та письменників, маючи таким чином захисток від нападів на письменницьку долю жінок.

Але у 20-30-х роках XIX століття ситуація дещо змінюється. Жінки отримали статус письменниць, з'явилося таке поняття як “жіноча література”, вони почали друкувати свої твори, відчували, що вони потрібні, що читачі із задоволенням читають їхні твори. М. Білевич, автор одного із перших оглядів російської жіночої літератури, зазначає, що 30-ті роки – це новий етап “едва ли когда-либо столько мыслила и писала русская женщина” [3, 20].

Звідси випливає, що критики з одного боку ніби і хвалять жінок за їхні спроби письменства, а з іншого – вказують на їхнє місце у сім'ї, у суспільстві. Але жіноча література знайшла своє відображення, свій пік популярності, який припадає саму на 30-40-ті роки XIX століття, на що вказує друкування книг, публікація творів жінок у журналах, вихід у світ альманахів. Сам кн. П. Шаліков надавав їм можливість друкуватися, тим самим показуючи своє позитивне ставлення до жіночої справи, але водночас він друкував у своїх журналах статті, які могли б скомпрометувати жіночу діяльність у сфері літератури [4, 38-50].

Проте неоднозначні судження критиків про творчість жінок-письменниць відбувалися протягом всього періоду їхньої літературної діяльності. Як зазначає О.І. Білецький, (говорячи саме про досліджувані ним 30-60-ті роки), “... критика охотно обсуждала вопросы о том, должны или не должны писать женщины, и какова область, где женское дарование может

развернуться в полной силе, искали специфических примет и особенностей женского творчества” [5, с. 141].

“Женщина-писательница” – произведение, без упоминания которого не обходится почти ни одна статья о женской литературе рассматриваемого периода, но которое тем не менее подробно никем не анализировалась” [7].

І. Савкіна виділяє причини не сприйняття жінок на літературній ниві. “Во-первых, в качестве автобиографической литературы, <...>, исследователи должны каждый раз приводить свидетельства о ее “законнорожденности” и праве присутствовать в приличном обществе прочих узаконенных литературных жанров. Во-вторых, в качестве женских текстов, “второстепенность”. И наконец русские женские автобиографии - “бедные родственницы” [8, с. 10].

Слід відмітити, що вчена також не вбачає великої любові і поваги до творчості жінок, хоч якими вони не даровитими не були, їм потрібно було доказувати свою причетність до літератури, навіть при ігноруванні чоловіками жіночої творчості. Навіть будучи “другорядними, другосортними”, вони не полишали спроб це зробити, щоб бути відомими жінками своїми творами, а не завдяки своїм сім'ям чи чоловікам. Щодо третьої причини, вказаної І. Савкіною, то тут, звичайно, не можна з нею погодитися, адже досліджень в області творчості жінок-письменниць першої половини ХІХ століття дійсно дуже мало. Це свого часу намагався дослідити і О.І. Білецький, написавши велику працю “Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830-1860-х гг.”, описуючи творчість забутих письменниць та поетес пушкінської доби.

І.В. Киреевський у листі до А.П. Зонтаг зазначає, що “не менее хорошим знаком кажется мне и то, что одесские дамы выбрали одно из средств издать альманах. <...>, что ваши одесские действия не случайность, не исключение, но признак большой зрелости нашей общественной образованности <...>, которые все подтверждают одно: что просвещение у нас продвигается

быстро и что успехи его еще заметнее в женщинах, чем в мужчинах” [6, с. 124].

Таким чином, критик наголошує на освіченості жінок, яка не спостерігалася ще 10 років тому, тим самим підкреслюючи важливість впливу освіти на свідомість жінок, їхній духовний та емоційний розвиток особистості, що розвиток цей найбільш впливовий та відчутний саме у творчості жінок, а не чоловіків. Жінки заявили про себе як про велику силу, яка здатна вплинути не на окремих людей, а на ціле суспільство, на цілий народ.

Щодо негативного ставлення до жіночої творчості, то слід відмітити, що жінка, яка писала, сприймалася як монстр, який не міг мати нічого спільного з жінкою, яка присвячувала себе сім'ї, дітям, господарству. Більш співчували жінкам, які писали з метою заробітку, щоб прогодувати свою сім'ю, вони мали благородну справу і тим, які писали на виховні теми, щоб виховувати молоде покоління. І. Савкіна зазначає, що “интеллектуальная и творческая деятельность (прежде всего сочинение романов) противопоказана женщине по многим причинам <...> - вредна для здоровья, приводит к бесплодию, уничтожает в женщине все женское” [7].

Отже, можна зробити висновок, що жінку не сприймали як письменницю. Їй не забороняли писати, але не було це сприйнято як серйозне дійство, а лише як можливість ознайомлення дітей із історією Росії, її географією, культурою, тобто з виховними цілями молодого покоління. Але жінка не могла змиритися із таким ставленням до себе, вона не відчувала себе повноцінною особистістю.

Підсумовуючи, слід сказати, що творчість жінок по-різному впливала на дослідників їхньої літературної спадщини. Малу кількість автобіографічних та бібліографічних даних про жінок-письменниць і засвідчує факт більш негативного ставлення до авторок першої половини XIX століття.